

Piotr Kondraciuk

Szkoła Podstawowa im. Księcia Józefa Poniatowskiego w Bolechowicach

Przedmiot podstawy przedsiębiorczości w opinii uczniów i absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w Polsce

Streszczenie

Przedmiot szkolny podstawy przedsiębiorczości został wprowadzony do wszystkich typów szkół ponadgimnazjalnych w 2002 roku (MENiS, 2002). Obecna reforma szkolnictwa niesie za sobą szereg zmian w funkcjonowaniu szkół i daje możliwość zmiany sposobów nauczania wielu przedmiotów. Na początku reformy warto zastanowić się nad uczniowskim odbiorem przedmiotu podstawy przedsiębiorczości w celu poprawy jakości prowadzenia przedmiotu. Autor w niniejszej pracy przedstawia wyniki badań opinii uczniów i absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w Polsce zebranych w 2018 roku. Uczniowie w ankiecie oceniali różne aspekty lekcji z podstaw przedsiębiorczości: od wskazania ulubionych metod kształcenia, źródeł wiedzy, form pracy przez określenie najważniejszych dla nich umiejętności praktycznych, po ocenę całego przedmiotu jak i wskazaniu najważniejszych kompetencji nauczyciela. Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego na grupie badawczej 326 uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Wyniki badań w niniejszym artykule zostały porównane z wynikami z badań przeprowadzonych w 2018 na uczniach tylko z województwa małopolskiego oraz w latach 2004 i 2011 na zbliżonych grupach badawczych. Analiza wyników wskazała, że uczniowie negatywnie oceniają wiele aspektów kształcenia w zakresie podstaw przedsiębiorczości.

Subject basics of entrepreneurship in the opinion of students and graduates of secondary schools in Poland

Abstract

The subject named „The basics of enterprise” has been launched to all types of upper-secondary schools in 2002 (MENiS, 2002). The current reform of education carries many changes in schools’ functioning, moreover, it gives the possibility to change the ways of teaching various subjects. In the beginning of the reform it is worth to consider how students perceive “The basics of enterprise” as a school subject in order to improve quality of the lessons. Author of this work presents the results of research connected with students and graduates of the upper-secondary schools’ opinion collected in Poland in 2018. In the survey students evaluated different aspects of the lessons: pointing to their favourite educational method, sources of information, forms of work, also, defining the most important, according to their

opinion, practical skills and what is more, evaluating the whole subject in general as well as pointing to the most important remits of the teacher. The research has been conducted with the method of diagnostic survey on the group of 326 upper-secondary school students. The results have been compared to results of the survey given only to students from małopolskie voivodeship in 2018 and in 2004 as well as in 2011 on similar experimental group. Analysis of the results has shown that students evaluate many aspects of "The basics of enterprise" teaching as negative.

Słowa kluczowe: ankieta; edukacja; podstawy przedsiębiorczości, szkoła ponadgimnazjalna,

Key words: education; high school; questionnaire; the basics of entrepreneurship;

Otrzymano: 04.11.2020

Received: 04.11.2020

Zaakceptowano: 08.09.2021

Accepted: 08.09.2021

Sugerowana cytacja: Kondraciuk P., (2021) Przedmiot podstawy przedsiębiorczości w opinii uczniów i absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w Polsce. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica*, 16, 189–201, doi: 10.24917/20845456.16.12

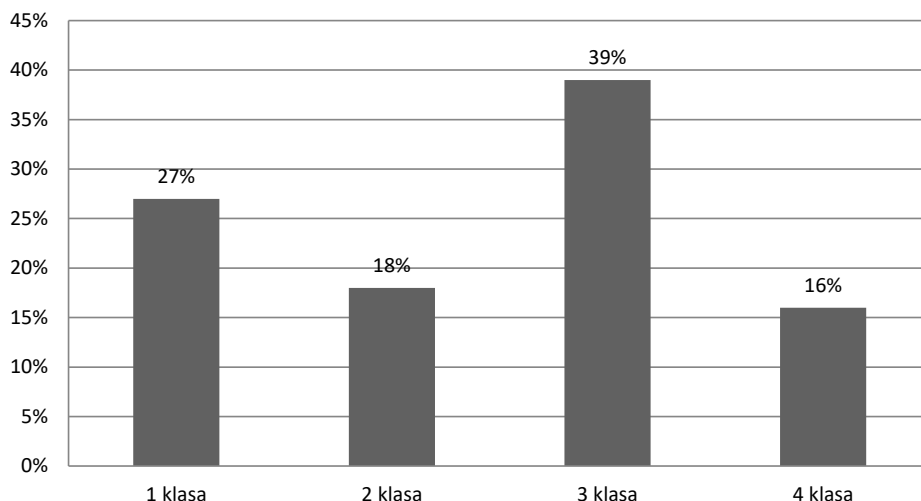
Wprowadzenie

Przedmiot szkolny podstawy przedsiębiorczości został wprowadzony do wszystkich typów szkół ponadgimnazjalnych w 2002 roku (MENiS, 2002). Według założeń ustawy zajęcia z przedsiębiorczości miały wyposażać uczniów w wiedzę na temat funkcjonowania gospodarki rynkowej w warunkach coraz szybciej postępującej globalizacji i integracji, jak również miały na celu rozwijanie umiejętności, które według autorów będą niezbędne dla uczniów w dorosłym życiu (Tracz, Rachwał, 2007). Kształcenie postaw przedsiębiorczych w polskim systemie szkolnictwa wymogła na Ministerstwie Edukacji Narodowej i Sportu strategia lizbońska wprowadzona przez Unię Europejską w 2000 roku. Strategia zakładała, że nauka podstaw przedsiębiorczości ma odbywać się nie tylko na lekcjach podstaw przedsiębiorczości, ale również przy pomocy całej społeczności szkolnej (Tracz, Rachwał, 2007). Wiedzę mieli przekazywać nie tylko nauczyciele uczący danego przedmiotu, ale również miała zostać ona włączona w nauczanie innych pokrewnych przedmiotów. Kształtowanie miało nie opierać się jedynie na teoretycznej nauce podstawowych zasad funkcjonowania rynku, ale również na wykształceniu poprzez praktykę odpowiednich postaw przedsiębiorczych (Tracz, 2006). Przedmiot podstawy przedsiębiorczości w polskiej edukacji funkcjonuje już 16 lat. Już trzy lata po wprowadzeniu przedmiotu podstaw przedsiębiorczości pierwszej oceny dokonali uczniowie krakowskich liceów (Osuch, 2005). Ocena uczniów z 2005 roku została porównana w niniejszej pracy z wynikami badań przeprowadzonych przez autora wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych w całej Polsce. Jednak jednym z największych testów dla przedmiotu podstaw przedsiębiorczości jest zawsze wejście młodego człowieka na rynek pracy (Świątek, 2012).

Metodologia i wyniki prowadzonych badań

Celem niniejszej pracy jest monitoring stanu przedmiotu widziany oczami uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Polsce oraz ocena przydatności przedmiotu podstaw przedsiębiorczości wystawiona przez badaną grupę. Metodą zastosowaną w niniejszej pracy jest analiza porównawcza wyników badań ankietowych. Badania obejmowały terytorium całej Polski. Badania do niniejszego artykułu zostały zrealizowane metodą badań ilościowych w lipcu oraz sierpniu 2018 roku. Badania zostały przeprowadzone przy użyciu ankiet internetowych. W ankiecie przebadano uczniów z liceum ogólnokształcącego oraz uczniów z technikum. Uczniowie szkół zawodowych nie byli brani pod uwagę w prowadzonych badaniach, ponieważ przedmiotu podstaw przedsiębiorczości nie ma w ich programie nauczania. Jedna ankieta była skierowana tylko i wyłącznie do uczniów szkół ponadgimnazjalnych w województwie małopolskim. Badania tylko województwa małopolskiego zostały przedstawione w artykule już opublikowanym. Druga ankieta była wypełniana przez uczniów szkół na terenie całego kraju. W badaniach ankietowych wzięło udział 145 uczniów z małopolski oraz 181 uczniów z pozostałych województw. Obie ankietki składały się z 19 pytań otwartych i zamkniętych. Pierwsze 4 pytania dotyczyły danych metryczkowych uczniów, natomiast pozostałe 15 pytań dotyczyło odpowiedzi na pytania związane z oceną podstaw przedsiębiorczości. Ankietki były udostępniane na forach internetowych grup związanych z uczniami liceów i techników.

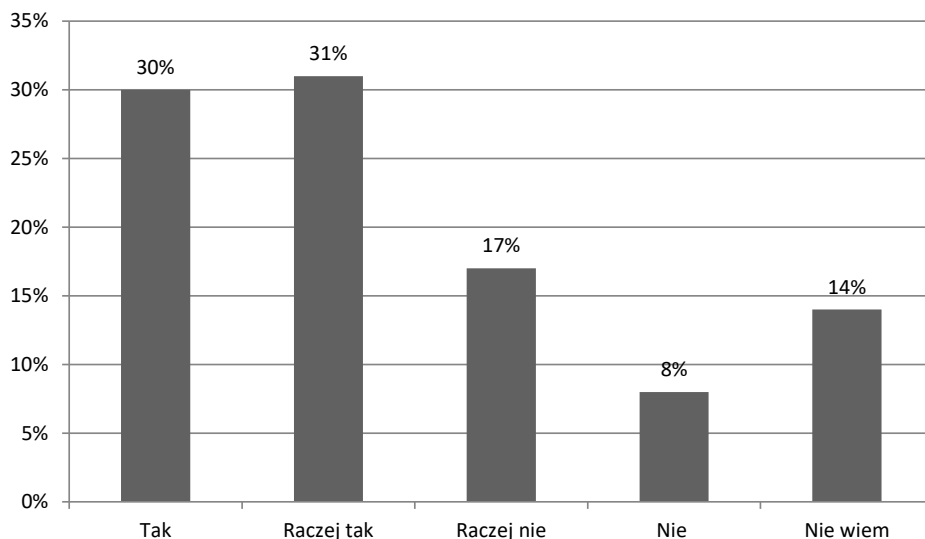
Łącznie ankietę wypełniło 326 uczniów. Ponad 60% ankietowanych stanowiły kobiety. Wśród badanych respondentów 71% było uczniami lub absolwentami liceów ogólnokształcących. Pozostałe 29% badanych stanowili uczniowie lub absolwenci techników. Najbardziej liczną grupą ankietowanych byli uczniowie, którzy w roku szkolnym 2017/2018 uczęszczali do 3 klasy (Ryc. 1).

Ryc. 1 Procentowy udział uczniów poszczególnych klas biorących udział w ankiecie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Badania wskazują, że ponad 60% badanych uważa, że wprowadzenie przedmiotu podstawy przedsiębiorczości do szkoły było słusznym rozwiązaniem (Ryc. 2). Uczniowie z województwa małopolskiego w ponad 60% również poparli wprowadzenie podstaw przedsiębiorczości do szkół (Kondraciuk, Osuch, Świątek, 2019). Podczas badań w 2004 roku wśród 3 krakowskich liceów ogólnokształcących wynik wynosił ponad 90% (Osuch, Osuch, 2005). Natomiast wyniki tego samego autora z tych samych liceów z 2011 r. wskazują podobną wartość, czyli około 60% poparcia pomysłu wprowadzenia podstaw przedsiębiorczości do szkół ponadgimnazjalnych (Osuch, 2012). 31% ankietowanych uważa, że pomysł prowadzenia podstaw przedsiębiorczości do szkół nie był słusznym pomysłem. Porównując wyniki z 2004 roku i wyniki autora niniejszej pracy, można zaobserwować aż 5-krotny wzrost osób niezadowolonych z pomysłu wprowadzenia podstaw przedsiębiorczości do szkół ponadgimnazjalnych. Analizując wyniki badań przeprowadzonych wśród uczniów liceum ogólnokształcącego w Andrychowie w 2013 roku, również można zaobserwować, że około 60% respondentów pozytywnie wypowiada się na temat wprowadzenia przedmiotu do szkół (Ziółkowska-Weiss, 2014). Uczniowie z technikum częściej wskazywali odpowiedź „nie wiem” niż uczniowie z liceum.

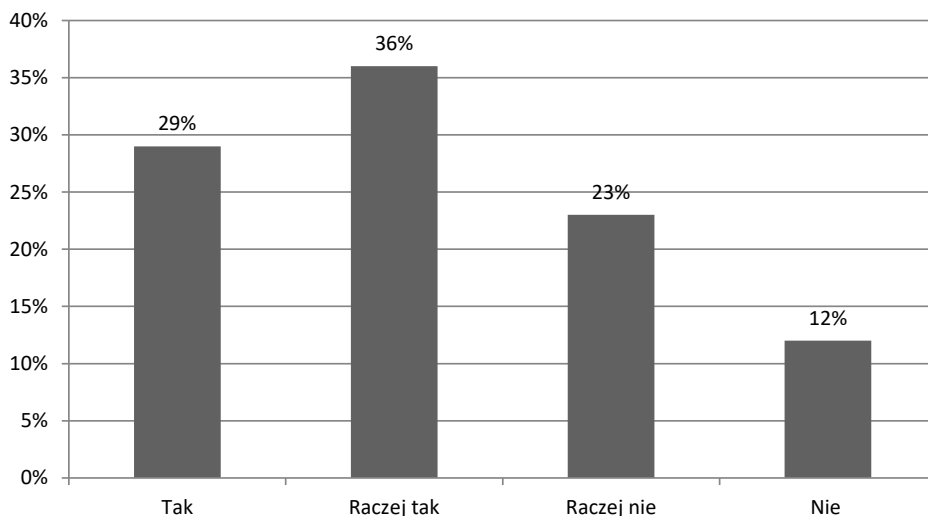

Ryc. 2. Słuszność wprowadzenia przedmiotu podstawy przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych w opinii badanych uczniów w 2018 r. (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

65% respondentów wskazało w swoich odpowiedziach, że prezentowane treści podczas lekcji podstaw przedsiębiorczości uważa za przydatne w życiu dorosłym (Ryc. 3). Uczniowie liceów ogólnokształcących chętniej wskazywali odpowiedzi „tak” i raczej tak niż uczniowie technikum. Uczniowie z województwa małopolskie częściej wskazywali odpowiedź tak niż uczniowie z całej Polski (Kondraciuk, Osuch, Świątek, 2019). W 2004 roku wśród badanych ponad 80% wskazywała, że prezentowane na lekcjach tematy przydadzą im się w dorosłym życiu (Osuch, Osuch, 2005).

Jednak już w 2011 roku wyniki badania W. Osucha (2012) wskazują na znaczący spadek udziału odpowiedzi tak lub raczej tak na to pytanie. W badanym roku wynik wynosił już około 60% (Osuch, 2012). Wyniki z 2011 roku oraz wyniki autora wskazują, że oczekiwania uczniów wobec przedmiotu nie zmieniły się i nadal wielu uczniów oczekuje dobrego przygotowania do dorosłego życia. W 2013 roku uczniowie ze szkół w Andrychowie wskazali w odpowiedzi na takie pytanie, że ponad 50% z nich uważa za przydatne w dorosłym życiu treści prezentowane podczas lekcji (Ziółkowska-Weiss, 2014).

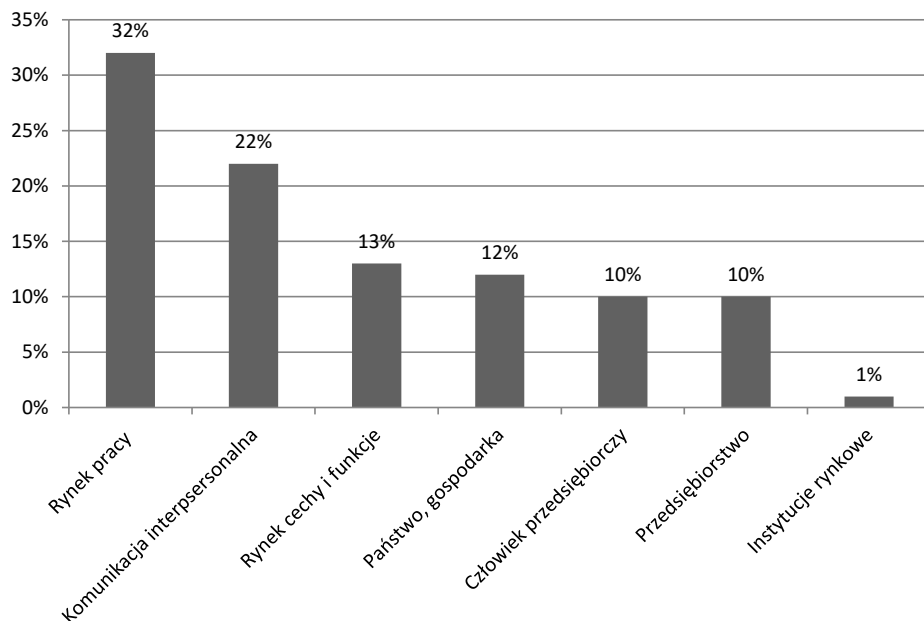

Ryc. 3. Ocena przydatności treści nauczania podstaw przedsiębiorczości w dorosłym życiu w opinii badanych uczniów w 2018 r. (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Podczas prowadzonych badań uczniowie mieli zaznaczyć jedno z najbardziej interesujących ich zagadnień podczas lekcji podstaw przedsiębiorczości. 32% ankietowanych wskazało rynek pracy jako najbardziej interesujące (Ryc. 4). Świadczy to o dużej dojrzałości i myśleniu o swojej przyszłości przez respondentów. Doskonale orientują się oni, że w momencie zakończenia nauki (czyli dla niektórych z nich nawet za 2 lata od momentu wypełnienia ankiety) będą chcieli wejść na rynek pracy i chcieliby się w nim orientować. Dojrzałość podkreśla również druga najczęściej wybierana odpowiedź – 22% wskazało na „komunikację interpersonalną” jako najbardziej ich interesujące zagadnienie podczas lekcji z podstaw przedsiębiorczości. Uczniowie szkół ogólnokształcących chętniej niż uczniowie technikum wskazywali komunikację interpersonalną jako najciekawszą spośród realizowanych podczas lekcji. Badania na uczniach ze szkół z województwa małopolskiego potwierdzają tendencje ogólnokrajową do wyboru tematyki rynku pracy jak najciekawszej części podstawy programowej (Kondraciuk, Osuch, Świętek, 2019). Wcześniejsze badania innych autorów również pokazują, że uczniowie najczęściej wskazywali odpowiedzi

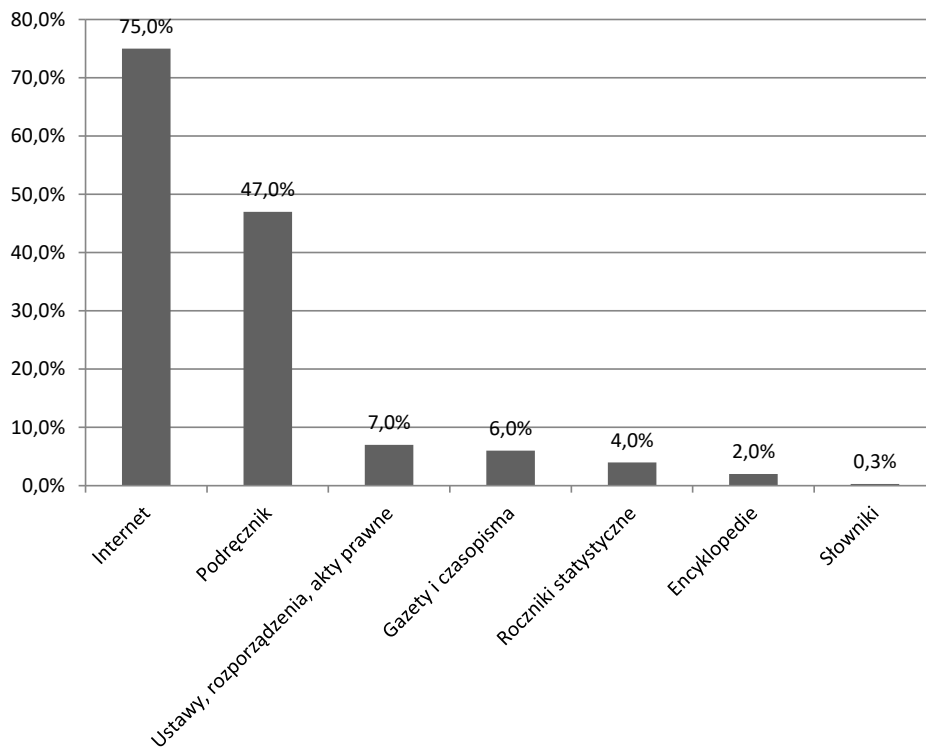
związane z rynkiem pracy oraz komunikacja interpersonalną jako najbardziej ich interesujące (Osuch, Osuch 2005, Osuch 2012, Ziótkowska-Weiss, 2014).

Ryc. 4. Najciekawsza tematyka przedmiotu podstawy przedsiębiorczości według działań nauczania w opinii badanych uczniów w 2018 r. (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

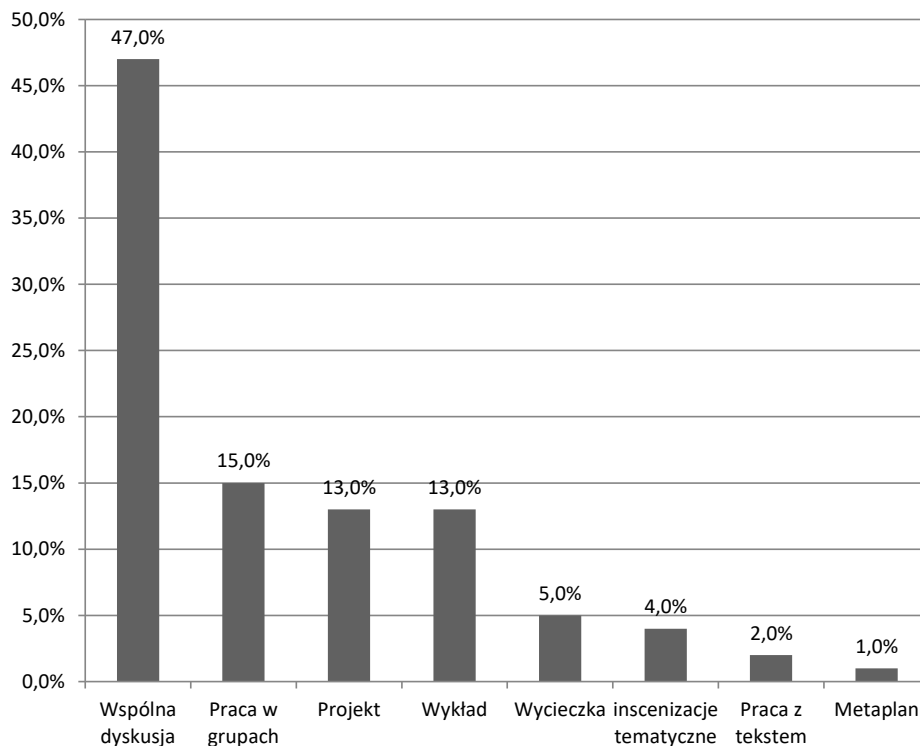
Uczniowie w swoich odpowiedziach wskazali, że podczas poszukiwań informacji związanych z podstawami przedsiębiorczości najczęściej korzystają z internetu. W tym pytaniu mogli wskazać do 3 odpowiedzi i aż 75% z nich zawierało internet jako źródło zbierania potrzebnych informacji (Ryc. 5). Równie często był wybierany podręcznik, ponieważ prawie 47% ankietowanych wskazało go wśród swoich odpowiedzi. Pozostałe wskazane w badaniu źródła pozyskiwania informacji nie osiągnęły 10% wskazań. Internet w obecnych czasach zastępuje powoli tradycyjne źródła wiedzy. Można w nim znaleźć słowniki tematyczne, jak również ustawy i rozporządzenia. Obecnie uczniowie nie muszą iść do biblioteki wypożyczyć książkę albo potrzebny słownik, bo w wersji elektronicznej znajdują go o wiele szybciej, przez co traktują internet jako naturalne źródło pozyskiwania informacji. Wśród uczniów z województwa małopolskiego internet również znalazł się na pierwszym miejscu z wynikiem 77%. Natomiast mniej uczniów korzysta z podręczników niż w badaniu ogólnopolskim bo jedynie 42% (Kondraciuk, Osuch, Świętek, 2019).

Ryc. 5 Najczęściej wykorzystywane źródła zdobywania wiedzy na lekcje podstaw przedsiębiorczości w opinii badanych uczniów w 2018 r. (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Uczniowie w kolejnym pytaniu mieli wybrać według nich najbardziej efektywną metodę do nauczania treści z podstaw przedsiębiorczości. 47% badanych wskazało, że najefektywniej nauczą się poprzez metodę wspólnej dyskusji (Ryc. 6). Taka odpowiedź obrazuje czego uczniowie wymagają również od nauczyciela. Jednak aby doszło do owocnej nauki podaną formą, to nauczyciel musi posiadać bardzo dobrą wiedzę na omawiany temat, jak i również na tematy ogólne, by móc wybrnąć z pytań przygotowanych przez uczniów. Nauczyciel powinien być przygotowany na to, by wiedzę, którą prezentuje uczniom oprzeć na przykładach z życia codziennego, co pozwoli im łatwiej zobrazować omawiany materiał. Praca w grupach, którą wskazało 15% i wykład wskazane przez 13% respondentów oraz metoda projektu wybrana przez 13% również wymuszą na nauczycielu posiadanie wiedzy, którą może przekazać poprzez poprawny wykład lub poprzez przygotowanie odpowiednich kart lub pytań do pracy w grupie. Badania z 2004 i 2011 oraz wśród uczniów z województwa małopolskiego z 2018 roku również wskazują wspólna dyskusje jako najczęściej wybieraną odpowiedź przez uczniów jako metoda i forma kształcenia najbardziej efektywna (Osuch, Osuch 2005, Osuch, 2012), (Kondraciuk, Osuch, Świątek, 2019).

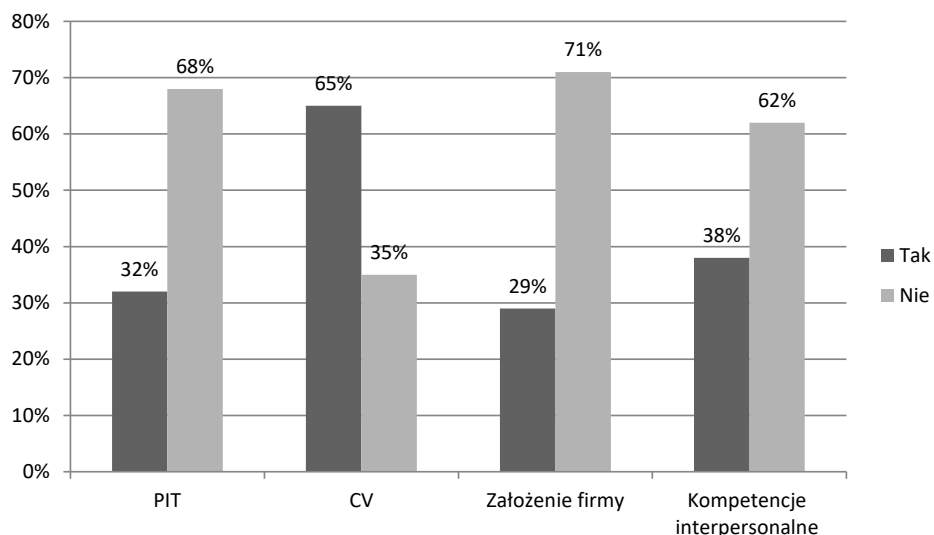
Ryc. 6. Ocena efektywności metod i form kształcenia z podstaw przedsiębiorczości przez badanych uczniów w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

W pytaniu 10 autor niniejszej pracy zapytał uczniów czy podczas lekcji podstaw przedsiębiorczości były realizowane inne tematy, niż te zawarte w podręczniku. 80% respondentów odpowiedziało, że nie. Uczniowie wskazywali najczęściej, że jeśli w ogóle były wprowadzone dodatkowe materiały to były one związane z ekonomią oraz z rynkiem pracy. Uczniowie wskazywali również w odpowiedzi na to pytanie, że czasem podejście nauczycieli jest bardzo nieprofesjonalne: „Nie. Nawet podręcznik był słabo ruszony” (pisownia oryginalna). W badaniach przeprowadzonych wśród uczniów z województwa małopolskiego współczynnik tematów spoza podręcznika był wyższy o 20% i wyniósł 40%. W województwie małopolskim najchętniej na podstawie ankiet były poruszane tematy spoza lekcji związane z kryptowalutami oraz inne zagadnienia makroekonomiczne (Kondraciuk, Osuch, Świątek, 2019).

W kolejnych pytaniach uczniowie mieli odpowiedzieć, czy po przeprowadzonych lekcjach z podstaw przedsiębiorczości potrafią wypełnić PIT, napisać cv i założyć firmę oraz czy podniosły się ich kompetencje interpersonalne (Ryc. 7). Wśród tych 4 pytań tylko w pytaniu o CV ponad 65% ankietowanych odpowiedziało, że potrafią je przygotować. 68% respondentów twierdzi natomiast, że nadal nie potrafią wypełnić PIT-u i aż 71% nie potrafi założyć własnego przedsiębiorstwa. Kompetencje interpersonalne zwiększyły się jedynie u 38% uczniów. Wyniki z województwa małopolskiego nie odbiegają od wyników ogólnokrajowych (Kondraciuk, Osuch,

Świątek, 2019). Wyniki są o tyle zastanawiające, że wymienione wyżej kompetencje stanowią podstawę programu nauczania z podstaw przedsiębiorczości. Oczywiście, do wyżej wymienionych wyników trzeba podejść z naturalną rezerwą, jednak tak wysokie wskaźniki negatywnych odpowiedzi mogą wskazywać na pewne braki i sposób podejścia nauczycieli do podanego przedmiotu.

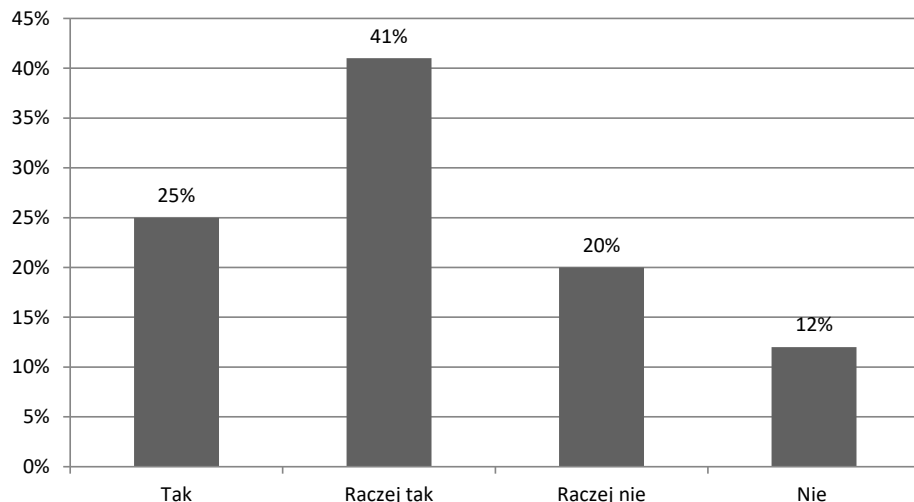
Ryc. 7. Praktyczna ocena wybranych kompetencji na lekcjach podstaw przedsiębiorczości dokonana przez badanych uczniów w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

W następnym punkcie ankiety uczniów zapytano czy podczas lekcji mieli okazję wyrazić swoje zdanie na tematy problemów i zjawisk gospodarczych. 65% ankietowanych wskazało odpowiedź twierdzącą na tak postawione pytanie (Ryc. 8). Wskaźnik pozytywnych wypowiedzi jest bardzo wysoki co sugeruje, że nauczyciele pozwalali uczniom przedstawiać swoje zdanie na forum klasy. Wyniki z województwa małopolskiego nie odbiegają od wyników ogólnokrajowych (Kondraciuk, Osuch, Świątek, 2019).

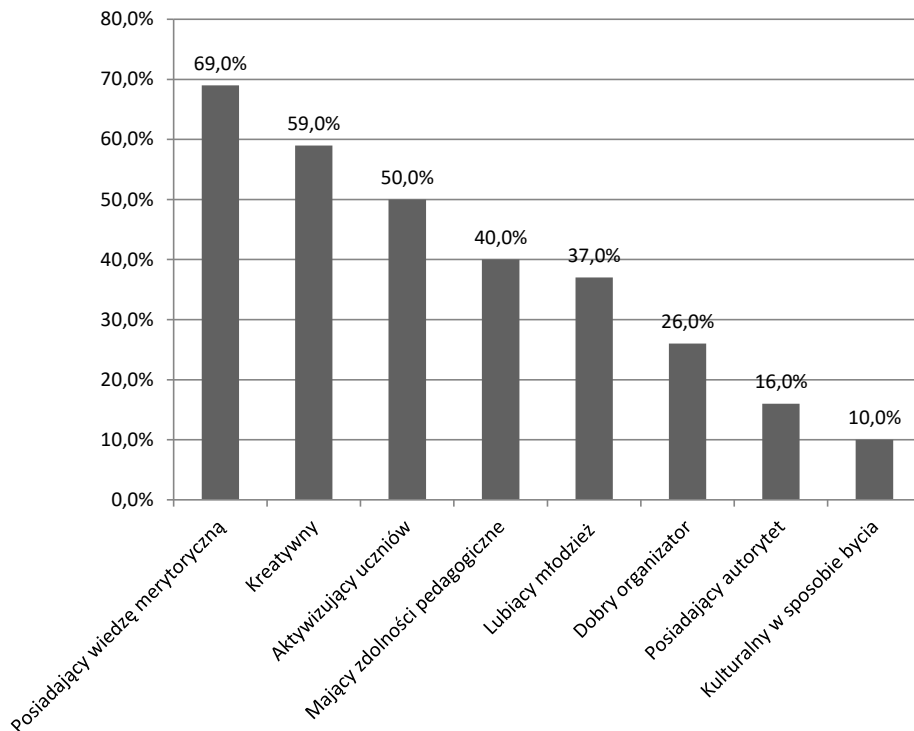
W kolejnym pytaniu uczniowie mogli wyrazić swoje zdanie na temat najważniejszych cech nauczyciela podstaw przedsiębiorczości. Mogli w tym pytaniu zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi wskazane przez autora niniejszej pracy. Najczęściej wskazywaną odpowiedzią była ta związana z wiedzą merytoryczną nauczyciela (Ryc. 9). 69% respondentów zaznaczało, że ważną cechą posiadaną przez nauczyciela jest jego wiedza merytoryczna. Uczniowie wymagają od swojego nauczyciela dobrego przygotowania do prowadzonych zajęć. Jednak nie sama wiedza jest dla nich najważniejsza, a umiejętne zaprezentowanie materiału. 59% odpowiedzi wskazywało, że nauczyciel musi być kreatywny podczas prowadzonych zajęć. Z kreatywnością nauczyciela łączy się również 3 w kolejności najczęściej wybierania odpowiedź 50%, że nauczyciel musi umieć z aktywizować uczniów podczas lekcji. Uczniowie z województwa małopolskiego również najwyżżej ocenili nauczycieli

którzy posiadają wiedzę merytoryczną oraz są nauczycielami kreatywnymi i umiejącymi aktywizować uczniów (Kondraciuk, Osuch, Świętek, 2019).

Ryc. 8 Możliwość wyrażenia własnych poglądów na lekcjach podstaw przedsiębiorczości w opinii uczniów badanych w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

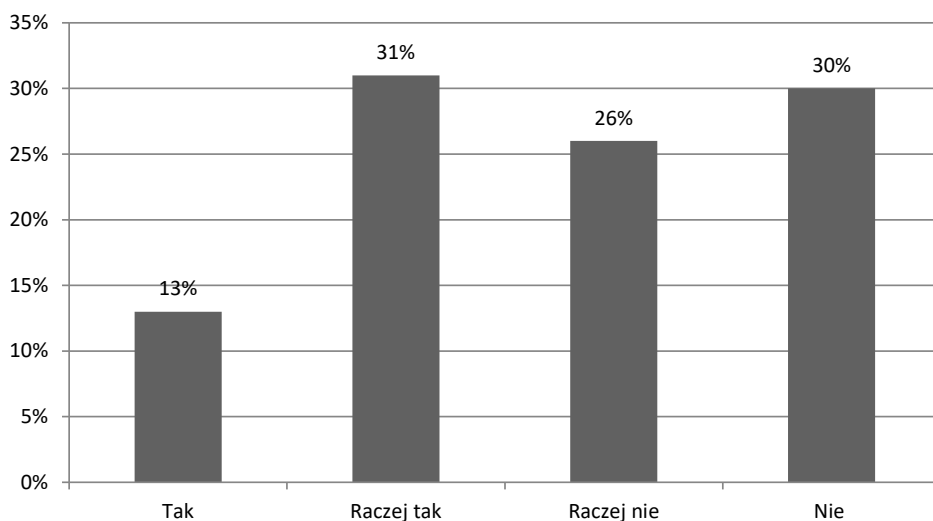
Ryc. 9. Pożądane cechy nauczyciela podstaw przedsiębiorczości w opinii badanych uczniów w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

W dalszej części badania uczniów zapytano jaki był główny cel zajęć z podstaw przedsiębiorczości. Uogólniając odpowiedzi wskazane przez uczniów, można powiedzieć, że było to przygotowanie ich do dorosłego życia. Na to uogólnienie składają się najczęściej wskazywane odpowiedzi:

- przygotowanie do wejścia na rynek pracy,
- przygotowanie do prowadzenia gospodarstwa domowego,
- zapoznanie z funkcjonowaniem przedsiębiorstwa,
- nauka wypełniania dokumentów potrzebnych w dorosłym życiu,

Jedną z najbarwniejszych odpowiedzi, które Autor chciałby zacytować w piśmowni oryginalnej było: „Głównym celem powinno być pokazanie uczniowi, że prowadzenie własnej działalności nie jest bardzo wymagające - > a jest jak rozkwit róży, powoli i ostrożnie a stworzymy piękny kwiat. Celem jest również uspołecznienie ucznia”. Z odpowiedzi ankietowanych można wywnioskować również, że chcieli by zdobyć wiedzę nie tylko teoretyczną, lecz również praktyczną, co stawia przed nauczycielami zadanie nie tylko teoretycznego nauczania podstaw przedsiębiorczości, ale głównie nauczenie praktycznego funkcjonowania w społeczeństwie ludzi dorosłych. W przedostatnim pytaniu ankietowani mieli wskazać czy przedmiot podstawy przedsiębiorczości spełnił ich oczekiwania. 56% uczniów uważa, że przeprowadzone lekcje nie spełniły ich oczekiwań (Ryc. 10).

Ryc. 10. Ogólna ocena spełnionych oczekiwań przedmiotu w zakresie nauczania wśród badanych uczniów w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

W odpowiedzi na ostatnie pytanie uczniowie mieli wskazać, jakich zagadnień brakuje im podczas lekcji z podstaw przedsiębiorczości. Ankietowani odpowiadali najczęściej, że brakuje im praktycznej nauki przygotowującej do dorosłego życia. Według uczniów za dużo czasu i materiału jest poświęcone niepotrzebnej teorii.

Respondenci chcieliby większej pomocy w odnalezieniu swoich mocnych stron, które pomogłyby im znaleźć wymarzoną pracę.

Podsumowanie i wnioski

Uczniowie stawiają przed nauczycielami podstaw przedsiębiorczości wymagania praktycznego przygotowania do życia dorosłego. Większe zainteresowanie wzbudza wśród nich zdobywanie wiedzy praktycznej niż teoretycznej. Jednak trzeba pamiętać, że nauczyciel prowadząc podstawy przedsiębiorczości musi skupiać się na realizacji podstawy programowej. Uczniowie najbardziej cenią nauczycieli kreatywnych oraz posiadających dużą wiedzę merytoryczną, którą potrafią uczniom przekazać. W celu realizacji materiału z podstaw przedsiębiorczości powinno odchodzić się od encyklopedyzmu, a zacząć stosować więcej metod aktywizujących uczniów, jak i również więcej metod praktycznych. Już w 2005 roku autorzy artykułu wskazywali, że bardzo ważne w procesie uczenia jest wdrażanie uczniów do samokształcenia (Osuch, Osuch, 2005). Uczniowie coraz więcej wymagają od nauczycieli i może się okazać, że sama teoretyczna wiedza posiadana przez nauczyciela nie wystarczy, by zaspokoić ich głód wiedzy na tematy związane z wejściem w dorosłe życie ekonomiczne. Nauczyciele powinni umożliwić kontakt z ludźmi biznesu podczas lekcji. Większe nastawienie na spotkania z osobami, które odniosły sukces pozwoliło by w uczniach rozbudzić postawy przedsiębiorcze i pokazać, że ciężką pracą są w stanie osiągnąć to co sobie zakładają w życiu dorosłym.

Bibliografia

- Kondraciuk, P., Osuch, W., Świątek, A. (2019). Przedmiot podstawy przedsiębiorczości w opinii uczniów i absolwentów małopolskich szkół ponadgimnazjalnych. *Przedsiębiorczość-Edukacja*, 15(1), 75–87. doi: 10.24917/20833296.151.6
- Osuch, W. (2012). Podstawy przedsiębiorczości w opinii uczniów krakowskich liceów – szanse i oczekiwania. *Przedsiębiorczość-Edukacja*, 8, 37–47.
- Osuch, W., Osuch, E. (2005). Przedmiot podstawy przedsiębiorczości w opinii uczniów i rodziców na przykładzie wybranych krakowskich szkół. *Przedsiębiorczość-Edukacja*, 1, 195–202.
- Podstawa programowa kształcenia ogólnego (dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum), Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dn. 26 lutego 2002 r., Warszawa.
- Ramowy plan nauczania w szkołach publicznych, Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z dn. 7 lutego 2012r., Warszawa.
- Świątek, A. (2012). Oczekiwania, a realia wejścia ludzi młodych na rynek pracy jako wyzwanie dla edukacji z przedsiębiorczości. *Przedsiębiorczość-Edukacja*, 8, 137–157.
- Tracz, M. (2006). Rola i znaczenie podstaw przedsiębiorczości w kształceniu ogólnym. *Przedsiębiorczość-Edukacja*, 2, 222–225.
- Tracz, M., Rachwał, T. (2007). Przedmiot podstawy przedsiębiorczości – założenia realizacji, a przygotowanie nauczycieli. *Przedsiębiorczość-Edukacja*, 3, 286–296.

Ziółkowska-Weiss, K. (2014). Problematyka podstaw przedsiębiorczości w opinii uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. Przydatność w życiu czy konieczność nauki? *Przedsiębiorczość-Edukacja*, 10, 366–377.

Notka biograficzna o autorze: Piotr Kondraciuk, mgr, nauczyciel w Szkole Podstawowej im. Księcia Józefa Poniatowskiego w Bolechowicach. Absolwent Wydziału Geograficzno-Biologicznego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie na kierunku geografia z wiedzą o społeczeństwie (2016). Zainteresowania badawcze: turystyka, fanoturystyka, geografia społeczno-ekonomiczna, szkolnictwo.

Biographical note of author: Piotr Kondraciuk, M.Sc, teacher at the primary school in Bolechowice. Graduated from the Faculty of Geography and Biology of the Pedagogical University of Cracow in Geography with Civics (2016). Research interests: tourism, fanturism, socio-economic geography, education.

ORCID: 0000-0002-8763-3526

e-mail: piotrkondraciuk92@gmail.com